

קול צופיין

קול צפ"ן נשאו קול יחדו ירגנו

תזריע תשע"ט | השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

בני בכרי ישראל בין מצה למכת בכורות ובין מצה לתפילין

מה בין מצה למצוות תפילין

יציאת מצרים ביד חזקה

הגמרא (ברכות ו) אומרת שבאמצעות תפילין של יד ניתן לנו העוז של ה': "אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין? שנאמר (ישעיה סב) 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו', ואין 'ימינו' אלא תורה, שנאמר (דברים לג) 'מימינו אש דת לנו'. ואין 'עזו' אלא תפילין, שנאמר (תהלים כט) 'ה' עז לעמו יתן'. ומניין שהתפילין עז הם לישראל? דכתיב (דברים כח) 'ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מקורך'. ויתנא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש".

כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ

עוז ה' התגלה עלינו גם ביציאת מצרים. בשעה שיצאו ישראל ממצרים ביד רמה התגלתה עליהם היד החזקה והזרוע הנטויה של ה'. "מוליך לימין משה זרוע תפארתו, בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם" (ישעיה סג יב). לכן משה נוטה את ידו ומביא את מכת דם וכל תשע המכות האחרות, קורע את הים ומוציא מים מהסלע. באמצעות היד החזקה שמתגלה על יהושע בן נון הוא עוצר את השמש בגבעון ואת הירח עמק איילון. לכן משייכת התורה את החובה לאכול מצה ליד החזקה של ה' שמתגלה בשעת היציאה ממצרים. "ויאמר משה אליהם זכור את־היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ" (שמות ג).

לא תירא מהם

ה' מצווה אותנו להזכיר לעצמנו את היד החזקה הזאת בשעה שאנחנו עומדים מול סוס ורכב עם רב ממך. כשאנו צריכים להתגבר על הפחד מהאויבים הרבים או צריכים להזכיר לעצמנו את יד ה' שהוציאה אותנו ממצרים. "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה מפני איכה אוכל להורישם: לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אליהם ולכל מצרים: המסת הגדלת אשר ראו עיניך והארת והמפתים והיד החזקה והזרוע הנטויה אשר הוציאה ה' אליהם, כן יעשה ה' אליהם לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם" (דברים יז טז).

הפסוק אומר "והיה לך לאות על ירך - כי ביד חזקה הוציאה ה' ממצרים". היד החזקה של ה' ביציאת מצרים מוזכרת 15 פעמים. בפעם הראשונה ה' אומר למשה בסנה: "ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה" (שמות ג יט). אחר כך חוזר ה' ואומר למשה במצרים: "ויאמר ה' אל משה עתה תראה אשר אעשה לפרעה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" (שמות י א). וכך הם יוצאים "במסות באתות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמונראים גדלים ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך" (דברים פרק ד לד).

והיה לך לאות על ירך - כי ביד חזקה הוציאה ה' ממצרים

לעובדה שהיציאה הייתה ביד חזקה יש משמעויות הלכתיות, ובהן איסור חמץ ומצוות תפילין. על איסור חמץ נאמר: "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה ולא יאכל חמץ" (שמות יג א). על תפילין נאמר בפרשת קדש: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך כי ביד חזקה הוציאה ה' ממצרים" (שמות יט ט). גם בפרשת "והיה כי יביאך" מוזכרת מצוות התפילין בהקשר ליד החזקה: "והיה לאות על ידך ולטושפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים" (שמות יג טז). וכאן הבן שואל: מה הקשר בין היד החזקה של ה' לאיסור חמץ ולמצוות תפילין?

ידו החזקה של הקב"ה עוברת בתוך היד של ישראל

חז"ל לימדו אותנו בגמרא (מנחות לה ע"ב) שבאמצעות התפילין של ראש, מתגלה עלינו מורא ה' הגדול הגיבור והנורא: "ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מקורך" (דברים כח) - ויתנא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש".

וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל

בראש חודש ניסן נצטוו ישראל להקריב קרבן פסח במצרים ולאכול אותו על מצות ומרורים בליל ט"ו בלילה, כי בחצות לילה ימותו כל בכורי מצרים. באותו מעמד נצטוו ישראל לבער את החמץ מהבתים: "שִׁבְעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אֹף בֵּיִם הָרָאשׁוֹן תִּשְׁבְּתוּ שְׂאֹר מִבֵּיתְכֶם כִּי כָל אֶחָד חֻמֶּץ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הַשִּׁבְעִי" (שמות יב טו).

מהפסוק הזה למדו חכמינו שיש להשבית את החמץ ולבערו ביום הראשון לפני שמקריבים את קרבן הפסח. "ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שישבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל" (רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ב הלכה ב). "ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ במחבואות ובחורים ולבדוק ולהוציאו מכל גבולו" ואחר כך לשרפו.

הסיבה לביעור החמץ היא בגלל שיש סכנה גדולה באכילתו. כל אוכליו ייכרת, ובאמת, יש לשאול למה כל מי שאוכל חמץ ייכרת, ומה הקשר בין החמץ והמצה לבין מיתת בכורות מצרים?

שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצָא בְּבֵתֵיכֶם

חמץ שונה מכל איסורי אכילה אחרים של חזיר, שקצים ורמשים, בשר וחלב, ערלה וכד'. שבכולם העונש למי שטעה הוא לאו, ואילו כאן העונש הוא כרת. לכן אלוקים מזהיר את בני ישראל ואומר להם באותו מעמד של ראש חודש ניסן "שִׁבְעַת יָמִים שְׂאֹר לֹא יִמָּצָא בְּבֵתֵיכֶם", אפילו אם אתם לא רואים אותו או שהפקדתם אותו בידי נוכרי. "יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה החמץ בביתו אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת לא יהיה עובר? תלמוד לומר 'בכל גבול' בכל רשותך. יכול יהא חייב לבער מרשותו חמץ של גוי או של הקדש תלמוד לומר 'לא יראה לך' שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה" (רמב"ם חמץ ומצה ד א).

קִדְשׁ לִי כָּל בָּכּוֹר

בפעם השנייה מצטווים ישראל על חמץ ומצה בשעת החיפזון של יציאת מצרים. באמצע היציאה נאמר להם "קִדְשׁ לִי כָּל בָּכּוֹר". ואם ישאלך בנך מִקֹּחַ לֵאמֹר: מַה זֶּאת? למה לקדש בכור של אדם ובכור של בהמה? למה לקדש את הביכורים ולהביאם למקדש? למה לקדש את החלה שהיא ראשית העריסה? למה לקדש כל דבר שיש בו ראשית? ספר לו על יציאת מצרים ועל מכת בכורות: "וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פְּרֹעֶה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהַרְג ה' כָּל בָּכּוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בָּכּוֹר בְּהֵמָה, עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לַה' כָּל פֶּטֶר דָּחָם הַזֵּבָרִים וְכָל בָּכּוֹר בְּנֵי אִפְדָּה" (שמות יג).

תסביר לו שכבר בשליחות הראשונה אמר משה לפרעה: "כֹּה אָמַר ה' בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל" (שמות ד כב). אבל פרעה לא קיבל, וְאֲנִי אֶחָזֵק אֶת לְבֹי וְלֹא יִשְׁלַח אֶת הָעָם" (כא). בסופו של דבר הוא קיבל מכות וביחד עם כל מצרים הוא גילה במכת בכורות שאלוהים בחר בעם ישראל להיות לו לעם סגולה. ואבוי למי שינסה לעצור את ה'.

בְּיוֹם הַפִּתִּי כָּל בָּכּוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָּל בָּכּוֹר בְּיִשְׂרָאֵל

צריך להבין שהמעמד של יציאת מצרים היה מעמד רב רושם. בני ישראל, שנחשבו בעבר לתועבה בעיני המצרים, נחשבים כעת כבני אדם שווים אם לא למעלה מזה. העבדים של פעם נראים כעת כמו בני מלכים, גם בעיני המצרים וגם בעיני עצמם. אילו הם היו מסתכלים על עצמם בחטא המרגלים באותו אופן - הם לא היו חוטאים בחטא המרגלים כלל וכלל.

ביציאה הזאת היופי שלהם מזהיר במיוחד אל מול המצרים שנאמר עליהם "בשר חמוצים בשרם". המעמד הזה הוא חשוב ולכן אלוקים ביקש משה שהיוצאים ישאלו בגדים מהמצרים ויתלבשו בבגדים היותר משובחים שהיו למצרים. הוא רצה לקבע בלבם של ישראל את מעמד היציאה כמעמד רב רושם. סוף סוף היוצאים הם בנים של שרה שנאמר עליה "יפת מראה". של ורבעה שנאמר עליה "טובת מראה מאוד". של רחל שנאמר עליה "יפת תואר ויפת מראה".

באותה שעה המצרים שאינם עסוקים בקבירת הבכורות שמתו כורעים שורות שורות ומשתחוים לבני ישראל היוצאים "וַיִּרְדּוּ כָּל עֶבְדֵיךָ אֵלֶיךָ אֶלֶי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרָגְלֶיךָ וְאַחֲרֶיךָ כֵּן אֲצִא" (יא ח). הם רואים את בני ישראל יוצאים ביד רמה ושכינה לפניהם. הם רואים שכל בעלי החיים מכשכשים בזנב לקראתם, אפילו הכלבים עזי הנפש מרגישים בשינוי הגדול ולא מעיזים לנבוח כנגד שום ילד מילדי ישראל. גם על שעה זו נאמר: "וַיִּתֵּן ה' אֶת חֹן הָעָם בְּעֵינֵי מִצְרָיִם גַּם הָאִשׁ מִשָּׁה גְדוֹל מְאֹד בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּעֵינֵי עֶבְדֵי פְרֹעֶה וּבְעֵינֵי הָעָם" (שמות יא ג).

באותה שעה רואים בני ישראל את המצרים בשיא שפלונם. הם רואים את כל השקר הגאווה והרהב של המצרים מתרסק אל קרקע המציאות. הם רואים איך ההבטחות של אלוקים לאבות מתקיימות אחת לאחת. הם רואים שדבר אלוקינו יקום לעולם.

באותה שעה הם מבינים שהבכורה עברה מהמצרים לעם ישראל. שהבכורה הגיעה למקום האמיתי שלה. זאת הסיבה שבגללה ה' מצווה את בני ישראל לקדש כל דבר שיש עליו שם של ראשית ושם בכורה. "כִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפִּתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יְהִי אֲנִי ה'" (במדבר יג).

מצה – לחמו של מקום, ושולחנו של מקום

הרב מנחם מקובר שליט"א מסביר, כי בליל הסדר שהיה קודם ליציאה במצרים אכלו בני ישראל מצה כדי להדגיש שהם בניו אהוביו של ה'. בני בכורי ישראל. ההדגשה התקיימה בכך שהם אכלו מלחם אביהם שבשמים. לחמו של מקום, שהוא מצה ולא חמץ כלל. כך נצטוונו בהקברת הקרבנות שעליהם נאמר "לחמי לאישי" להיות מצה ולא חמץ. "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֻמֶּץ כִּי כָּל שְׂאֹר וְכָל דָּבָשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה'" (ויקרא ב יא). בשעת ההכנה ליציאה אלוקים מושיב אותנו על שולחנו ומאכיל אותנו ממאכלים של מעלה.

המשקוף והמזוזות – בקרנות המזבח

גם הבית שלהם התקדש באותה שעה והיה בחינת מזבח לשעתו. כך מסבירים חכמינו בגמרא (פסחים צו ע"א) ואומרים "תנא רב יוסף שלשה מזבחות היו שם על המשקוף ועל שתי המזוזות". לכן מזוים בני ישראל את הדם של קרבן הפסח על המשקוף ועל שתי המזוזות כמו שעתידים להזות אותו לעתיד, בפסח דורות, על המזבח.

האמורים עולים על שולחנם כעל גבי המזבח

אנו יודעים כי בכל קרבן שלמים (כולל קרבן פסח שמקריבים בכל דור ודור), הדם נזרק על המזבח, הבשר נאכל על ידי הבעלים, והאמורים עולים ונשרפים כליל על המזבח. רבי זירא שואל בגמרא על איזה מזבח עלו האמורים בקרבן פסח שהוקרב במצרים. "בעי רבי זירא אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו? אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דלא שויסיק עבוד?". עונה אביי לרבי זירא: מי אמר שלא עשו מטעמים מהאמורים ואכלו אותם על שולחנם? ששולחנם באותה שעה היה כמו שולחנו של מקום. ולחמם היה באותה שעה היה כלחמו של מקום "את קרבני לחמי לאשי".

בשעה שיצאו
ישראל
ממצרים ביד
רמה התגלתה
עליהם היד
החזקה והזרוע
הנטויה של
ה'. לכן
משייכת
את
החובה לאכול
מצה ליד
החזקה של
ה' שמתגלה
בשעת
היציאה
ממצרים

בני בכורי ישראל - כמוהנים בעבודתם

החתם סופר בדרשותיו (רנב) מסביר שזה הקשר שיש בין "קדש לי כל בכור" לבין מצוות אכילת המצה שנאמרה באותה שעה. שהרי באותם ימים של יציאת מצרים הייתה צריכה העבודה במקדש להיות על ידי הבכורים. רק בחטא העגל הועברה העבודה מהבכורים לכוהנים. באותה שעה של יציאת מצרים מתברר מה שנאמר לפרעה בתחילת הדרך "בני בכורי ישראל" - כל עם ישראל הוא בני בכורי. על כן אוכלים כל בני ישראל באותה שעה את הקרבן משולחנו של מקום כמו שהכוהנים אוכלים את הקרבנות משולחנו של מקום בבית המקדש.

המצה והמן - מאכל המלאכים

מכיוון שמצה היא אוכלו של מקום, גם המלאכים אוכלים אוכל מהסוג הזה. כך מסבירה הגמרא במסכת קידושין (לא ע"א) ששואלת איך הפסוק אומר: "ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה" - "וכי ארבעים שנה אכלו? והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו! (שהרי רה בט"ו באייר ירד להם מן בשנת היציאה, והמן פסק מכליהם בשנת הארבעים ב"ד ניסן) אלא לומר לך, עוגות (מצות) שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן". והם נאכלו במשך שלושים היום הראשונים אחרי היציאה עד שירד המן.

על המן אומר רבי עקיבא שהוא לחמם של מלאכי השרת. "תנו רבנן: לחם אבירים אכל איש - לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו, דברי רבי עקיבא" (יומא ע"ב). גם הם אוכלים משולחן של מעלה, טעם מצה - טעם מן - טעם קורבני לחמי לאשי.

הנאה מחמץ בפסח

חמץ - כלשהו או כזית?

לגבי אכילה, איסור חמץ הוא בכלשהו, וחייב כרת או קרבן הוא רק למי שאכל כזית חמץ (רמב"ם חמץ ומצה א' ז). השאלה היא האם לגבי איסור "בל יראה ובל ימצא" האיסור הוא רק בכזית, או שגם כאן כל פירור אסור, אבל מלקות יש רק בכזית.

הגמרא אומרת שאיסור "בל יראה ובל ימצא" קיים רק במקרה שיש כזית חמץ. אמנם אם יש שני חצאי "כזית" על רצפת הבית או בתוך כלי, גזרו חז"ל שלא להשאירם כיוון שבשעה שיכבדו את הבית ויאספו את כל המונח על הרצפה למקום אחד - שני החצאים הללו יהיו סמוכים ובעל הבית יעבור על איסור חמץ של "בל יראה ובל ימצא" (פסחים מה ע"ב).

אם שני חצאי ה"כזית" דבוקים על הקירות במקום שאין חשש שיתלכדו ל"כזית" אחד - לכאורה אין בזה איסור (שו"ע תלח סעיף ב, ומשנ"ב ס"ק יב). הטור הביא את דברי אביו הרא"ש ז"ל: "לא הארתי לברר וכו' ולכתוב פירוש רש"י ופירוש ר"י לפי שישאל קדושים הם וגורדין כל החמץ הנמצא אפילו כל שהוא אפילו הדבק בכותלי הבית" (עיין טו"ש ע"תמב).

איסור הנאה מחמץ - איסור תורה

כיוון שישאל קדושים, בוודאי ראוי להחמיר באיסורי הנאה של חמץ, שהרי איסור הנאה מחמץ הוא איסור תורה. ולכן אסור לאדם להאכיל בעלי חיים כגון דגים, כלבים או חתולים בחמץ אע"פ שלא נהנה ישירות מהחמץ. הרמב"ם כתב: "כל מאכל שהוא אסור בהנאה - אם נהנה ולא אכל וכו' אינו לוקה" (פ"ח ממאכלות אסורות הלכה ט"ז). הרמב"ם (בשורש ב') וראשונים אחרים חלקו ואמרו כי מי שנהנה מאיסור חמץ או מכל איסור הנאה אחר - לוקה. בין כך ובין כך יש להזהר מכל איסורי הנאה, אפילו במשהו שהם כאיסורי אכילה ולא כאיסור "בל יראה ובל ימצא".

כוסות מנייר

אם מדובר בהנאה שאין בה אכילה - מותר. ולכן "בגדים שכבסו אותם בחלב חטה, וכן ניירות שדבקו אותם בחמץ וכל כיוצא בזה, מותר לקיימן בפסח שאין צורת החמץ עומדת". והנהגה שלהם היא לא של אכילה (שולחן ערוך תמב ג).

כתב ה"מגן אברהם" כי אע"פ שמוותר להשאיר בבית בגדים ומפות שיש בהם חלב חטה, אסור לפרוס על השולחן בפסח מפות שמכוסות בחלב חטים, "דחיישינן שיפרך קצת מהן לתוך המאכל, דלפעמים יש בהם קצת ממשות מוקמח חלב חטה" (בן איש חי צו יא).

אשר על כן הרב אליהו זצוק"ל היה מזהיר לא להשתמש בפסח בכוסות נייר ובצלחות נייר - אם מדביקים אותם בחלב חטה. כיוון שכאשר נותנים לתוכם אוכל או משקה רותח, חלב החטה הזה מתערב בתוך המאכל או המשקה ואסור אותו. ואם הכלים עשויים פלסטיק, או עשויים נייר ויש עליהם הכשר שהדביקו אותם בדבק שאין בו חלב חטה - מותר.

סבונים ושמפו

עיקר הנושא שצריך חיזוק בימינו הוא רחיצה בסבון שיש בו תערובת חמץ. יש אומרים: מה בכך שיש בו חמץ? הרי הוא לא ראוי למאכל כלל. אבל אין בטענה זו ממש, שהרי גם בירה לא ראוייה למאכל כלל והיא אסורה כיוון שהיא ראוייה למאכל אדם. וכל דבר שיש בו תועלת אכילה לאדם הוא אסור אפילו אם לא ראוי לכלל.

הנאת הגוף - כאכילה

המושג (שבת פג.) אומרת: "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכיפורים? אף על פי שאין ראה לדבר - זכר לדבר, שנאמר 'וַתֵּבֵא כַּמִּים בְּקֶרְבָּהּ וַתִּשְׁקֶן בְּעֶצְמוֹתֶיהָ'". משמע ששמן לסיכה הוא כמו מים לשתייה. כן מצאנו במסכת נידה (לב ע"א) שהגמרא אומרת כי רק כוהן יכול לסוך את עצמו בשמן של תרומה. אבל ישראל אסור לסוך בשמן תרומה, "לרבות את הסך כשותה" שנאמר: "וַתֵּבֵא כַּמִּים בְּקֶרְבָּהּ וַתִּשְׁקֶן בְּעֶצְמוֹתֶיהָ".

התוס' הקשו ממה שנאמר במסכת יומא (עו ע"ב) כי מי שיש לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש ביום הכיפורים. ומדובר בחולה אף שאין בו חשש סכנה. ולמה התירו לו לסוך בשמן ביום הכיפורים? הרי זה כשתייה, והרי אסור לחולה שאין בו סכנה לשתות ביום הכיפורים? מכאן לומד רבנו תם בתוס' שסיכה היא כשתייה רק מדרבנן. ורק לעניין יום הכיפורים ותרומה. אבל בסתם אינה אסורה. ולכן התיר להתרחץ בסבון שעשוי מחלב או משאר חומרים האסורים. אמנם כשיש איסור שהוא גם איסור הנאה, אסור להשתמש בסבון שעשוי מחלב כגון חלב של שור הנסקל שאסור להניחו על גבי המכה, כיוון ששור הנסקל הוא איסורי הנאה (פסחים כד). לפי זה יש אוסרים להניח על מכה בפסח שמן שעשוי מחמץ, כי בפסח חמץ הוא גם איסור הנאה.

סיכה בין של נוכרים

ה"בית יוסף" חולק על תוס' ואוסר שימוש בסבון שעשוי מחלב. הוא כתב בשם ה"ארחות חיים" כי מותר לסחור בחלב חזיר "אבל לסוך בו בשרו ודאי אסור משום דבכלל שתייה הוא". וב"שולחן ערוך" יורה דעה הלכות י"ן נסך (סימן קכג סעיף ב) כתב בשם הרשב"א כי "אסור לעשות מרחץ מסתם יינם לחולה שאין בו סכנה".

ה"בית יוסף" הביא את דעת הרשב"א, שמוותר לרחוץ בחלב חזיר. ואסור לרחוץ בין של נוכרים, כי חמיר לנו איסור עבודה זרה מאיסורי אכילה. על כן מחמירים אפילו ברחיצה, ולפי זה יש להחמיר שלא לסוך בפסח בשמן חמץ מחמת חומרת החמץ בפסח, כשם שמחמירים בין נסך.

בליל הסדר
שהיה קודם
ליציאה
במצרים אכלו
בני ישראל
מצה כדי
להדגיש שהם
בניו אהוביו
של ה'. בני
בכורי ישראל.
ההדגשה
התקיימה בכך
שהם אכלו
מלחם אביהם
שבשמים

סיפורים על הרב זצ"ל

כוחו של הידור מצווה

סיפר הרב יהודה מוצפי זצ"ל, משמשו של הרב זצ"ל: פעם אחת כשהרב היה מאושפז בבית-החולים, אדם בשם זיילר הביא ויסקי משובח בערב פסח ושאל מה לעשות אתו, כי הוא חמץ. אמרנו לו שהרב זצוק"ל לא היה אוהב שמוכרים חמץ של ממש לנוכרי, הצענו לו שישאיר את הוויסקי בבית החולים, ואנחנו נחלק אותו לאנשים שבאים לבקש ברכה. וכך עשינו. כשבאו אנשים שביקשו ברכה, מזגנו להם מהוויסקי הזה, הרב ברך והם ראו ישועות גדולות. עד ערב פסח הסתיים הבקבוק וכך ניצלנו מהצורך למכור חמץ של ממש.

להידור מצווה יש שכר, וכך יום אחד באו אלינו שתי אחיות שעובדות במסירות נפש בטיפול נמרץ וסיפרו כי הן רואות אנשים רבים שבאים לקבל ברכות, והן גם שומעות מהאנשים שהברכות מועילות, על כן הן רוצות מעט מהברכה של הרב.

אחת מהן סיפרה כי בנה הוא חולה במצב קריטי, וביקשה ברכה בעבורו. הבאנו מאותו הוויסקי לאותה אחות, הרב ברך עליו והיא חזרה אחר כך וסיפרה כי בנה פשוט יצא מחוליו אחרי שהיה חולה זמן רב. ואמר לה הרב זצוק"ל כי זה כוחה של מצווה, של כל מצווה.

לזו עלי בני

סיפר אסף אהרונז מלשכת הרב אליהו זצ"ל: בערב פסח שיפצתי את הבית ולצורך העניין השתמשתי בכל החסכוניות שהיו לי כדי להשלים את ההוצאה. בסופו של דבר חסרו לי 40,000 שקלים להשלמת השיפוץ.

כמו שאני רגיל לעשות בדרך כלל, גם בפעם הזאת פניתי לציון של הרב זצ"ל, מיד אחרי התפילה בנץ החמה, ושם התפללתי על כך בכל לב. בהמשך היום הצטרפתי לרב יוסף אליהו שליט"א באפיית מצות ושכחתי בכלל מהטרדות הפרטיות שלי.

בסוף האפייה ניגש אלי אדם שהיה שם ושאל איך אני מסתדר עם ההוצאות של השיפוץ. קצת התפלאתי, כי לא שיתפתי את אותו אדם בעניין הזה, אבל הפתעתי גדלה כשהוא המשיך ואמר: יש לי חיסכון של 40,000 שאוכל לפתוח בעבורך. בשעות הצהריים הייתי בציון של הרב זצ"ל ופתאום עלתה בי המחשבה הזאת שאולי אתה זקוק להלוואה....

תשובה כהלכה

אכירה גדולה. האם יש פוסקים המחמירים שלא לסמוך על מכירת חמץ של חברה גדולה ולרכוש רק מוצרים שיוצרו לאחר הפסח? האם זו חומרה, או שיש פוסקים שקובעים שמעיקר ההלכה אסור לסמוך על מכירת חמץ של חברה גדולה? אנחנו לא מחמירים בכך, כי זה ספק דרבנן. אבל הגר"א היה מחמיר לא לאכול מה שנמכר. לדעתנו יש להחמיר ולא למכור אלא רק מי שיש לו הפסד מחובה. אבל איננו מחמירים באכילה אחר הפסח, ובזה אנו סומכים על המקלים כאשר מדובר באיסור דרבנן של "חמץ שעבר עליו הפסח", שהוא קנס של חכמים.

תנור לאהדרין. מה דעת הרב אליהו זצ"ל על הכשרת תנור פירוליטי לפסח? אין ספק שתנור פירוליטי הוא יותר קל להכשר מכל תנור אחר. עם זאת, הרב לא היה מתיר להכשיר אותו מחמץ לפסח כיוון שקשה לנקות אותו מכל הפיחורים. אבל מבשר לחלב - אפשר.

כיצור הוריקס לאהדרין. האם מותר לי לאכול בפסח אצל הוריקס אוכל שנאפה בתנור במידה והם נוהגים לפי פסיקה שמתירה הכשר התנור? מותר.

הש"ך בספר "נקודות הכסף" הביא את דברי הרמ"א בגליון או"ה שתמה על הרוחצים בסבון שעשוי מחלב. "ותמהני לפי זה שאנו נוהגין לרחוץ ולחוף במה שאנו קורין ל"א זייף העשויה מחלב שהוא איסור דאורייתא". כן הביא ה"ביאור הלכה" (סימן שכו סעיף ב"ה בשאר חלב): "עייין בביאור הגר"א שדעתו כדעת הרבה מגדולי הפוסקים דאף בחול אסור (להתרחץ בחלב) דסיכה כשתיה. ועל כן פנים מדרבנן אסור. ודלא כר"ת וסייעתו שהתירו בזה לגמרי. מיהו מנהג העולם לרחוץ בבורית שלנו הנעשים מחלב ורק איזה מדקדקים זהירין בזה. ואם מצוי להשיג בורית שנעשים שלא מחלב בודאי נכון לחוש לדעת המחמירין בזה".

בורית עם טעם לפגם

ה"פרי חדש" (יו"ד קי"ז סק"ד) כתב כי הסבון שיש לנו היום הוא בטעם פגום, ובכך הוא מיישב את תמיחת הרמ"א איך מקלים בסבון שמיובא מחו"ל ולא מבקשים עליו הכשר. הלא בקל ניתן למצוא סבון עשוי שמן כשר. אמנם בשו"ת "שבט הלוי" (חלק ב סימן מח) כתב כי גם הרמ"א בימיהם אסר במציאות של סבון שאינו ראוי לאכילה. "הנה הבורית בכל הזמנים והתקופות היה דבר הפגום כמבואר מט"ז יו"ד סימן צ"ה ס"ק ט"ו". אלא שלא נהגו.

בשו"ת "משנה הלכות" (חלק יא סימן שמח) כתב כי אין היתר לקנות ולמכור סבון כזה בפסח. שהרי כל האיסור בסבונים אלו הוא מטעם "אחשביה" לחמץ שבתוכו. לפי זה אם אדם קונה ומוכר שמפו או סבון או משחה בפסח - אין לך "אחשביה" יותר מזה.

סיכה לרפואה

למרות שסיכה להנאה אסורה בשמן חמץ בפסח, סיכה לרפואה מותרת. שכן ראינו בגמרא לגבי יום הכיפורים שרחיצה או סיכה שאינה לצורך הנאה מותרת. "תנו רבנן אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו, ואם היה מלוכלך בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש. אסור לסוך מקצת גופו ככל גופו ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש. תנא דבי מנשה רבן שמעון בן גמליאל אומר מדיחה אשה ידה אחת במים ונותנת פת לתינוק ואינה חוששת אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים" (יומא עז ע"ב).

על כן כתב בשו"ת "אגרות משה" (אורח חיים חלק ג סימן סב) כי סיכה של חמץ שאינו ראוי לאכילה לצורך רפואה מותרת בפסח אפילו בחולה שאין בו סכנה. עוד הוסיף וכתב, כי גם החולקים על רבנו תם בתוס' שאסרו לסוך באיסור אכילה, לא אסרו אלא כשהאדם סך לצורך הנאתו. אבל המורח משחה להתרפא - אין זה דרך הנאתו. לכן מותר להתרפא במשחה שיש בה חמץ אפילו בחולה שאין בו סכנה.

ישראל קדושים הם

ובימינו, שיש הרבה סבוני רחצה, שמפו וסבוני כלים כשרים לפסח - בוודאי צריכים להדר ולהשתמש רק בהם בפסח, כי איסור הנאה בפסח הוא מהתורה. וסיכה היא איסור הנאה שאסור כיוון שהוא כשתייה. וישראל קדושים הם.

ויהי רצון שנוזה ויתקיים בנו "בניסן נגאלו ובניסן עתידים להיגאל". אמן ואמן.

למעלה מ-30 נבואות מתגשמות לגבי עניניו. הספר מביא נתונים מופלאים מוגשים בסבלאות נתונים וגורמים שמראים את גודל הנס

ספרו החדש של הרב שמואל אליהו

נבואות מתגשמות בישראל

לפרטים: חששו בגוגל "ספר הנבואה" הרב שמואל אליהו hanevuah.co.il